

MÁRKUS ZSUZSANNA

Eljönni. Itt lenni. És visszamenni? A határon túli magyar hallgatók a magyarországi munkaerőpiacón

Aszomszédos országok magyar kisebbségeinek Magyarországra történő áttelepülése jól ismert jelenség. A rendszerváltás után számos kutatás foglalkozik a határon túli magyarság több szempontú elemzésével – vizsgálják többek között a kint élők demográfiai, társadalmi, kulturális, gazdasági vagy kisebbségpolitikai jellemzőit. Jelen tanulmányban a határon túli magyar fiatalok magyarországi tanulmányi célú mobilitásával és magyarországi munkavállalásukat meghatározó tényezőkkel foglalkozunk.

Az oktatássociológia a hallgatói mobilitás kapcsán leginkább az európai felsőoktatási téren kialakult migrációs folyamatokat vizsgálja. Az Európai Unió oktatáspolitikai stratégiájának egyik legfontosabb pillére az egységes felsőoktatási tér kialakítása, a nemzetközi hallgatói mobilitás ösztönzése. A Kárpát-medencében azonban létezik a hallgatói mobilitásnak egy, az európaitól különböző formája. Ez a mobilitás a Magyarország környező országaiban (Ukrajna, Románia, Szlovákia, Szerbia, Horvátország) élő magyar kisebbségek Magyarországra tanulmányi céllal történő ideiglenes vagy végleges „áttelepülését” jelenti. Az európai és a Kárpát-medencei mobilitás közötti egyik eltérés, hogy ez a migrációs folyamat egyirányú, és zárt földrajzi térben valósul meg. További különbség még, hogy a mobil hallgatók nem kizártan tanulási céllal érkeznek Magyarországra, de talán a legmarkánsabb különbség, hogy minden Magyarország nemzetpolitikai célkitűzései eredményeként valósul meg, aminek egyik legfontosabb motorja a támogatáspolitika.

A magyar kisebbségek támogatása – a nemzetközi és a kétoldalú kisebbségvédelem, a magyar-magyar kapcsolatok intézményes működtetése mellett – a rendszerváltás utáni új magyarságpolitika szerves részét képezi.¹ Magyarország kisebbségvédelmi megközelítése abból indul ki, hogy előbb az adott szomszédos országgal kell megteremteni a jó viszonyt, és ezt követően lehet a magyar kisebbség problémáit kezelní. Ebben a megközelítésben különösen hangsúlyos, hogy az adott kisebbségi közösségek saját országában kell megtalálnia lehetőségeit. Ebben Magyarország döntően külpolitikai eszközökkel segítheti határon túli magyarjait. Szintén ide tartozik a magyar kisebbségi társadalmak gazdasági, társadalmi megerősítésének programja, azaz, hogy önálló intézményeik útján valósíthatják meg önál-

¹ Bárdi Nándor (2008): A budapesti kormányok magyarságpolitikája 1989 után. In: Bárdi Nándor – Fedinec Csilla – Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Budapest, Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet.

lóságukat. Ezen célok megvalósításának egyik eszköze a határon túli magyar fiatalok magyarországi iskoláztatásának támogatása.²

Határon túli magyar hallgatók a magyarországi felsőoktatásban

A magyarországi egyetemeken az 1990-es évek elejétől folyamatosan növekszik a külföldi hallgatók száma: míg a rendszerváltás előtti években átlagosan 2500 külföldi hallgató tanult magyar egyetemen és főiskolán, addig 2010-ben már a 18 ezer főt is meghaladta a számauk.³ A külföldi hallgatók többsége a határon túli országokból és más európai államokból érkezik. A legnagyobb küldő ország Románia, Szlovákia, Ukrajna és Szerbia, bár 2006-tól a német hallgatók száma meghaladja a kárpátaljai és a vajdasági hallgatókét.⁴ Az országok részletes adatait az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat Határon túli magyarok a magyarországi felsőoktatási intézményekben. A nappali tagozatos hallgatók száma 1995–2011 között kibocsátó országokonkénti bontásban

Tanév	Összes külföldi	Ezen belül			
		Szerbiai	Romániai	Ukrajnai	Szlovákiai
1995/96	6300	596	1019	361	373
1998/99	7111	281	940	387	724
2001/02	8556	822	1664	592	1208
2004/05	9946	714	1580	788	1430
2007/08	12212	871	1714	858	1604
2010/11	15889	1136	1436	862	2034

Statisztikai tájékoztató, Oktatási évkönyv.2010/2011. KSH

Jól látható, hogy a határon túli hallgatók száma a magyarországi felsőoktatási rendszerben folyamatosan növekszik. A tanulmányi célú migrációs folyamatok a fővárosban és a nagyobb vidéki egyetemvárosokban koncentrálódnak. Az elvándorlási helyek pedig majdnem teljes mértékben megegyeznek a szomszédos országok nagyobb magyar városaival. A legtöbben Komáromról, Dunaszerdahelyről, Szabadkáról, Nagyváradról, Beregszászból, Nagyszőlősről és környékükön érkeznek.⁵ A kutatásokból az is kiderül, hogy a migráló hallgatók többsége értelmiségi családból származik, illetve nagyobb részük magyar tannyelvű középiskolában érettségezett. A döntések motivációja között első helyen szerepel az a

² Szarka László (2008): Útkeresés, önszerveződés a rendszerváltás éveiben (1989-1991). In: Bárdi Nándor, Fedinec Csilla és Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Budapest, Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségekutató Intézet.

³ [1] Dusa Ágnes Réka (2012): Külföldi hallgatók a Debreceni Egyetemen. In: Dusa Ágnes Réka, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörés Anett (szerk.): *Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok I.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. [2] Rédei Mária (2007): A külföldi hallgatók jellemzői. *Modern Geográfia 4.*

⁴ Dusa Ágnes Réka (2012): Külföldi hallgatók a Debreceni Egyetemen. In: Dusa Ágnes Réka, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörés Anett (szerk.): *Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok I.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.

⁵ Takács Zoltán, Kincses Áron (2013): A Magyarországra érkező külföldi hallgatók területi jellegzetességei. *Területi statisztika 53 (1).*

hallgatói percepció, miszerint a magyarországi felsőoktatás színvonalasabb a szülőföldinél, valamint, hogy a magyarországi diploma nagyobb munkaerő-piaci lehetőségeket predesz-tinál, mint a szülőföldi. Ezek mellett fontos tényező még az anyanyelvi oktatási környezet. A rangsor további helyein a vonzó élet és a letelepedés jelennek meg.⁶

A támogatási rendszer kiépülése és a Márton Áron Szakkollégium

A határon túli magyar hallgatók magyarországi tanulmányainak egyedüli és komplex hátterintézménye és kollégiumi ellátórendszer a Márton Áron Szakkollégium.⁷ A szakkollégiumnak az 1991-es megalakulása óta három feladata van: ösztöndíjak folyósítása, a szakkollégiumi képzés megszervezése, valamint a végzett hallgatók munkavállalásának segítése. Mindez azzal a nemzetpolitikai törekvéssel, hogy a Magyarországon diplomát szerző fiatalok szülőföldjükre hazatérve saját kisebbségi értelmiségi feladatait és érdekképviseletét képesek legyenek maradéktalanul ellátni.⁸

Ennek ellenére már az 1990-es években megfigyelhető volt az a tendencia, hogy a diplomás hallgatók nem térnek haza szülőföldjükre, hanem Magyarországon vállalnak munkát. A miniszterium a jelenséget az ösztöndíjazási rendszer hibáival magyarázta, emiatt évről évre újabb és újabb reformokat vezetett be. Az egyik legfontosabb változást a szakkollégiumi képzés elindítása jelentette, melyben a tanulmányi előmenetel nagyobb hangsúlyt kapott. A képzés célja, hogy felkészítse a hallgatókat a szülőföldre való hazatérésre és a munkavállalásra. Az ún. „papucsos órák”⁹ további előnyökkel járnak, a hallgatók egyetemi képzését is kiegészítik, a kurzusok szabadon választható tanegységekként elismertethetők az egyetemeken.¹⁰

2000-től újabb változások történtek a támogatási rendszerben, amelynek egyik fontos momentuma, hogy kölcsönös kötelezettségeket és jogokat deklaráltak az ösztöndíjszerződésekben.¹¹ Ezek a kötelezettségek a következők voltak: az ösztöndíjasnak vállalnia kellett, hogy tanulmányai befejezésével hazatér szülőföldjére, hogy az ösztöndíj folyósításának ideje alatt nem kérelmez magyarországi letelepedésre vonatkozó idegenrendészeti eljárásokat, valamint, hogy kötelezően részt vesz a szakkollégiumi képzésben. Amennyiben a magyarországi tanulmányok befejezésével a hallgató nem tér vissza szülőföldjére, úgy a rá fordított kiadásokat vissza kell fizetnie Magyarországnak. A szerződés feltételeinek betartatása

⁶ [1] Erdei Itala (2005): Hallgatói mobilitás a Kárpát-medencében. *Educatio* 2. 334-359. [2] Puszta Gabriella, Nagy Éva (2005): Tanulmány célú mobilitás Magyarország keleti határvídekein. *Educatio* 2.

⁷ Christian Espare (2008): A nemzet peremén. Külhoni magyar ösztöndíjasok a fővárosban. In: Szarka László, Kötél Emőke (szerk.): Határhelyzetek. *Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.

⁸ Molnár Csaba (2008): Érvényesülés, karrierépítés – hazatérés. In: Szarka László, Kötél Emőke (szerk.): Határhelyzetek. *Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.

⁹ A kifejezés a kurzusok körülményeire utal, ugyanis ezek a szakkollégiumi órák általában hétvégén, tömbösített formában és a szakkollégium termeiben folytak. Tehát a hallgatóknak elegendő volt otthoni öltözetben, olykor olykor papucsban a kurzusokat látogatni (a szerző magyarázata).

¹⁰ Molnár Csaba (2008): Érvényesülés, karrierépítés – hazatérés. In: Szarka László, Kötél Emőke (szerk.): Határhelyzetek. *Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.

¹¹ Molnár Csaba (2008): Érvényesülés, karrierépítés – hazatérés. In: Szarka László, Kötél Emőke (szerk.): Határhelyzetek. *Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.

azonban olyan széles körű minisztériumi és államközi együttműködésen alapult, hogy a valóságban az ösztöndíjasok nyomon követésére sosem került sor.¹²

Az intézmény életében a következő változást a 2007-es év hozta, amikor a Szakkollégium megszűnt önálló intézményként működni. Ettől az évtől kezdve a Balassi Intézet alegységeként folytatta munkáját. Szervezeti felépítése és tevékenységi köre is megváltozott. Az ösztöndíjas rendszere is nemileg módosult, a korábbi ösztöndíjakat a miniszteri ösztöndíjak váltották fel, amelyeket már a befogadó felsőoktatási intézmény folyósított, valamint az ösztöndíj nem a képzés teljes egészére vonatkozott, hanem tanévenként újra kellett pályázni. Az ösztöndíjszerződés szövegezése is megengedőbb volt a hazatérréssel kapcsolatban, már nem kötelezte a hallgatókat a szülőföldi munkavállalásra, hanem csak támogatta a hazatérést.

Magyarország nemzetpolitikai törekvéseinek ellenére a támogatási rendszer kiépítése ellentétes erővel hatott. A nemzetpolitika részeként megvalósuló támogatási rendszer a határon túli magyarok értelmiségi utánpótlásának biztosítása érdekében jött létre, azonban Magyarország elszívó hatását¹³ kevéssé volt képes ellensúlyozni.

A végzett hallgatók munkahelykeresési jellemzői

Kutatási problémánk megfogalmazásakor a határon túli magyar fiatalok egyedi helyzetéből indultunk ki, amelyet sajátos kettősség jellemz. A magyarországi továbbtanulási motivációk között láthattuk, hogy a személyes karriertörekvés, a kedvezőbb gazdasági, kulturális és társadalmi helyzet szerepelnek. Sok esetben a tanulmányok a magyarországi letelepedés „előszobájá”, annak reményében kezdkik meg felsőfokú tanulmányait, hogy magyarországi diplomával majd nagyobb valószínűséggel jutnak magyar álláshoz, megteremtve a letelepedéshez szükséges erőforrásokat.¹⁴ Mindezek mellett az intézményi és az ösztöndíjazási nyomás (ösztöndíjszerződés, szakkollégiumi kurzusok stb.) a hazatérésre helyezik a hangsúlyt. Ebben a paradox helyzetben találják magukat a határon túli magyar hallgatók. Elemzésünkben igyekszünk rávilágítani azokra a faktorokra, amelyek a diplomások döntési körülmenyeit jellemzik. Kutatási kérdésünk megválaszolásához a Márton Áron Szakkollégium Diplomás Pályakövető Rendszer 2011. évi országos adatait használtuk fel. A kutatásban online kérdőíves módszert alkalmaztak 803 fő bevonásával.¹⁵

Miért épp a munkaerő-piaci helyzetük elemzésére vállalkoztunk? Abból indulunk ki, hogy a „maradni vagy hazatérni” döntési kényszerben a személyes célok megvalósítása nagyobb erővel hat, mint a hazatérésre ösztönző intézményi nyomás. A letelepedés, vagyis a beilleszkedés következő formális állomása – a felsőoktatási intézmény után – a munkahely.

¹² Baksa António (2011): *A felsőoktatás szerepe a határon túli magyarok migrációjában*. A Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium szerepe a folyamatban. Szakdolgozat, Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar Földtudományi Intézet Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék.

¹³ [1] A jelenséget Kádár Adrienn „*magyar-magyar agyelszívásnak*” nevezi, ami az angol brain drain kifejezésből ered. [2] Kádár Adrienn (2008): A „*magyar-magyar agyelszívás*” jelensége. In: Szarka László, Kötél Emőke (szerk.): *Határhelyzetek. Külföldi magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.

¹⁴ [1] Erdei Itala (2005): Hallgatói mobilitás a Kárpát-medencében. *Educatio* 2. 334-359. [2] Puszta Gabriella, Nagy Éva (2005): Tanulmány célú mobilitás Magyarország keleti határvidékein. *Educatio* 2

¹⁵ A mintába a Márton Áron Szakkollégium és a Balassi Intézet kollégiumaiban lakó, magyarországi felsőoktatási intézményekben, illetve a nyelvi- és egyetemi előkészítőben tanult hallgatók kerültek. A kutatást az *Educatio* Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. végezte.

A munkahely új kapcsolatok kialakítására ad lehetőséget, egy új szocializációs teret jelent a friss diplomásoknak, ami hozzájárul a társadalmi integrációs folyamataik megvalósulásához, vagyis hosszú távon ahhoz, hogy az áttelepült fiatalok elérjék magyarországi céljaikat.

Mit mutatnak az adatok? A mintába legmagasabb arányban romániai (46 százalék), szerbiai (19 százalék) és ukrainai (16 százalék) friss diplomások kerültek, majd őket követték a szlovákiák (14 százalék) és a horvátországiak (2 százalék). Legtöbben alkalmazottak (69 százalék), közel azonos arányban vannak azok, akik még nappali tagozaton folytatják tanulmányait (10 százalék), és akik GYES-en vagy GYED-en vannak (8 százalék), de vannak közöttük szintén azonos arányban vállalkozók, önfoglalkoztatottak és munkanélküliek is (4-4 százalék).¹⁶

Ezek után a fiatalok lakó- és munkahelyének országoknént jellemzőit elemeztük. A válaszmegtagadás a munkahely országára vonatkozóan is kiugróan magas, csupán 281 fő válaszolt a feltett kérdésre. Az adatokból kitűnik, hogy a megkérdezettek fele ugyan életvitelszerűen a szülőföldjén él, azonban több mint 56 százalékának Magyarországon van a munkahelye.

A szülőföldi államnyelvi ismeretek mérésére is lehetőséget adott a kérdőív az alábbi kérdést használva: Milyen szinten beszéli szülőföldje államnyelvét? Először országoknént elemeztük az államnyelv ismeretének szintjeit. Az eredmények minden esetben szignifikáns ($p<0,05$) összefüggést mutattak.

2. táblázat A szülőföldi államnyelv ismerete országoknént (%) N=775

Milyen szinten beszéli szülőföldje államnyelvét	Melyik országból érkezett?			
	Szerbia	Románia	Ukrajna	Szlovákia
Anyanyelvi szinten	25	31,1	13,2	25,2
Jól	34,5	49,3	13,2	37,4
Közepesen	23	17,1	33,1	28
Kevéssé	16,9	2,5	31,4	7,5
Egyáltalán nem	0,6	0	9,1	1,9
Összesen	100	100	100	100

A táblázat adataiból kitűnik, hogy a legrosszabb helyzetben a kárpátaljai fiatalok vannak, náluk a legalacsonyabb az anyanyelvi szinten jól beszélők aránya, míg az összes többi ország fiatalja ennél jóval kedvezőbb helyzetben van. Az ukrainai friss diplomások esetében az államnyelv ismeretének hiánya taszító tényezőként értelmezhető, ugyanis magyar diplomával és az ukrán nyelv hiányos ismerete miatt többszörösen hátrányos helyzetbe kerülnek a magyar fiatalok.

Elemzésünk következő részében a szülőföldi és a magyarországi munkahelykereséssel kapcsolatos percepciók elemzésére vállalkoztunk. A válaszadók a tapasztalataikat 4 fokú skálán osztályozták, ahol az 1-es jelentette a legkedvezőbb opciót, 4-es pedig a legkedvezőtlenebbet. Ahhoz, hogy az elemzésünk szempontjából a mutatót minél hatékonyabban al-

¹⁶ Hozzá kell tennünk azonban, hogy az adatok nemileg torzítanak, ugyanis a nem válaszolók aránya kiugróan magas, a 803 fős teljes mintában csupán 362 fő válaszolt erre a kérdésre.

kalmazhassuk, két kategóriába vontuk össze: nem kedvező és kedvező elhelyezkedési lehetőségekké. Ennek alapján a válaszadók 71 százaléka érzi úgy, hogy szülőföldi elhelyezkedési lehetőségei kedvezőtlenek, míg a magyarországi kilátásokat 43,5 százalékuk ítéli kedvezőnek. Az adatok alapján azt is látjuk, hogy általában szkeptikusak a munkaerő-piaci lehetőségeket illetően (függetlenül az országoktól), azonban a magyarországi esélyeket mégis jobbnak ítélik meg. Ha országonkénti bontásban vizsgáljuk az elhelyezkedési lehetőségek percepcióit, azt tapasztaljuk, hogy a szerb és az ukrán munkaerőpiacot látják a legkedvezőtlenebbnek a fiatalok, a román és a szlovák helyzetet pozitívnak ítélik meg. Az eredmények minden esetben szignifikáns ($p<0,05$) összefüggést mutattak.

3. táblázat A szülőföldi és a magyarországi elhelyezkedési lehetőségek országos bontásban (%) N=795, n=783

		Melyik országból érkezett?			
		Szerbia	Románia	Ukrajna	Szlovákia
Szülőföldi elhelyezkedési lehetőség	Nem kedvező	78,1**	70,5**	79,8**	60,4**
	Kedvező	21,9**	29,5**	20,2**	39,6**
Magyarországi elhelyezkedési lehetőség	Nem kedvező	58,3	56,5	52,1	60
	Kedvező	41,7	43,5	47,9	40
Összesen		100	100	100	100

** jelöli a Chi-négyzet értékét, amely 0,01 és 0,1 közé esik.

Munkahelykeresési szempontból az elhelyezkedéshez szükséges kritériumok vizsgálata sem hagyható figyelmen kívül. A kérdőívben erre vonatkozóan 9 kritérium közül kellett választaniuk a diplomásoknak. A magyarországi és a szülőföldi munkahelyi igények eltérő vonásait a 4. táblázat szemlélteti.

4. táblázat A szülőföldi és a magyarországi munkahelyek kritériumainak előfordulása (%) N=803

Kritériumok	Szülőföld (%)	Magyarország (%)
Iskolai végzettség	41,3	58,5
Nyelvtudás	54,8	52,4
Szakmai felkészültség	46,5	66,5
Keresett szakma	39,2	43,2
Személyes kapcsolat	76,2	63,4
Ambíció, kitartás	37,6	44,3
Tehetség	24,3	31,3
Rugalmasság	21,3	24,7

A táblázat celláiban a kritérium előfordulásának gyakorisági arányával szerepel, vagyis a magyarországi sikeres munkahelykeresés legfontosabb kritériuma a megfelelő iskolai végzettség, míg a szülőföldiek a minél tágabb személyes kapcsolatrendszer. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy a Magyarországon végzett fiatalok úgy érzik, hátrányban vannak a hazai munkaerőpiacra, ugyanis nem a szakmai kvalitásuk alapján szereznék meg állásukat, hanem kapcsolathálójuk révén. Ezzel szemben a magyar munkaerőpiacot sokkal inkább versenyal-

pú rendszernek (ahol az objektív jellemzők a döntők) ítélik meg. Tehát joggal gondolhatjuk, hogy a fiatalok efféle tapasztalatai inkább a magyarországi munkavállalásra ösztönzik őket. Nem meglepő, hogy a szülőföldi munkahelynél a nyelvtudás magasabb arányszámmal szerepel, feltehetőleg nemcsak a nyugati, idegen nyelvre gondoltak a kitöltők, hanem saját államuk nyelvre (az elemzés korábbi részében láthattuk a nyelvisméreti mutatókat). Országokonkénti bontásban még informatívabbak az adataink. A szülőföldi munkaerőpiac megítélezésében a tehetség mint kritérium nem mutat országokonkénti eltérést. A magyarországi munkaerőpiac értékelésében csak két tényezőnél fedezhetünk fel országokonkénti különbséget: az iskolázottság és a nyelvtudás esetében. A többi szempont szerint nincs országokonkénti eltérés a fiatalok válaszaiban. Vagyis, míg a szülőföld karakteresebb eltéréseket mutat a jelzett kritériumok szerint, addig a magyarországi piacot többnyire egyformán látják a fiatalok.

5. táblázat A szülőföldi munkahely kritériumainak országokonkénti megoszlása (%)
N=803

Szülőföldi munkahelyek kritériumai	Melyik országból érkezett			
	Szerbia	Románia	Ukrajna	Szlovákia
Megfelelő iskolai végzettség	46,4**	36,1**	38,7**	56,8**
Nyelvtudás	59,6***	45,1***	70,2***	68,5***
Szakmai felkészültség	29,8***	57,6***	29***	53,2***
Keresett szakma	49**	41,6**	29**	35,1**
Személyes kapcsolat	86,1***	78***	76,6***	64,9***
Ambíció, kitartás	28,1**	43,5**	32,3**	36**
Tehetség	17,2	26,9	21	25,2
Rugalmasság	15,2***	27,7***	9,7***	22,5***

** jelöli a Chi-négyzet értékét, amely 0,01 és 0,1 közé esik, *** jelöli a Chi-négyzet értékét, amely 0,000 alatti.

6. táblázat A magyarországi munkahely kritériumainak országokonkénti megoszlása (%)
N=803

Magyarországi munkahelyek kritériumai	Melyik országból érkezett			
	Szerbia	Románia	Ukrajna	Szlovákia
Megfelelő iskolai végzettség	70,9*	51,6*	63,7*	59,5*
Nyelvtudás	58,9*	46,5*	61,3*	51,4*
Szakmai felkészültség	62,3	68,5	72,6	65,8
Keresett szakma	46,4	42,4	41,1	44,1
Személyes kapcsolat	66,9	63,3	56,5	70,3
Ambíció, kitartás	47,7	43,5	46,8	42,3
Tehetség	30,5	31	41,1	27,9
Rugalmasság	28,5	24,7	21	26

* jelöli a Chi-négyzet értékét, amely 0,01 és 0,05 közé esik.

Összegzés

A Magyarországra migráló hallgatók egy sajátos csoportját alkotják a határon túli magyar hallgatók; tanulmányi célú mobilitásuknak eltérő okai vannak más mobil csoportokhoz képest. Dolgozatunkban ezeknek a hallgatóknak a magyarországi munkavállalásuk, áttelepülésük körüli döntési helyzetei vizsgálatával foglalkoztunk. Arra a következtetésre jutottunk, hogy kibocsátó országoknál ugyanazon tényezők mentén más-más helyzetben találják magukat a frissen végzett álláskeresők. Egészen más körülmények között választ egy kárpátaljai fiatal, mint egy felvidéki. Elemzésünk során sajátos vonásokat figyeltünk meg a régiók között.

A vizsgált dimenziók közül az államnyelv ismeretének szerepét inkább a szülőföldről való elköltözést erősítő tényezőként értelmeztük, különös tekintettel a kárpátaljai fiatalokra, ugyanis náluk volt a legmagasabb az államnyelvet nem ismerők aránya. Ugyanezen változó mentén viszont a szerbiai és a romániai diplomások kerültek a legkedvezőbb helyzetbe.

A szülőföldi és a magyarországi elhelyezkedési lehetőségeket egyaránt pesszimistán látják a diplomások, azonban a szülőföldi munkavállalás lehetőségeit a romániaiak és a szlovákiaiak inkább optimistában szemlélik. Az ukrainaiaknak van a legrosszabb tapasztalatuk, ezzel szemben a magyarországi lehetőségeket a szülőföldihez viszonyítva kedvezőbbnek érzik. Érezhető, hogy a diplomások a két munkaerőpiacot egymáshoz viszonyítva ítélték meg, így például a kárpátaljaiak esetében a legmagasabb azoknak az aránya, akik a szülőföldi munkavállalást a legkedvezőtlenebbnek gondolják, és körükön kerülnek ki azok is, akik a magyarországit látják a legkedvezőbbnek.

A magyarországi és a szülőföldi munkahelyek kritériumait elemezve is eltérő képet kaptunk a régiók diplomásait vizsgálva. A szülőföldi elhelyezkedéshez leginkább nyelvtudásra és személyes kapcsolatokra van szükség, míg Magyarországon inkább a szakmai felkészültség és a megfelelő iskolai végzettség dominál, bár a személyes kapcsolathálónak ebben az esetben is kiemelt figyelmet szenteltek.

A mutatók alapján megfigyelhetjük, hogy a döntés körülményeire vonatkozó jellemzők régióként eltérnek. Ahol a szülőföldi elhelyezkedési lehetőségeket pesszimistában látják a diplomások, ott a Magyarországhoz való kötődés erősebb, de más-más okok állnak a háttérben. Mik azok a tényezők, amelyek még befolyásolhatják a diplomás fiatalok döntési helyzetét? Erre és az ehhez kapcsolódó kérdésekre következő kutatásainkban szeretnénk választ kapni.

A dolgozat címében szándékosan Magyarország oldaláról tettük fel kérdésünket. Mindezzel a határon túl élő kisebbségek viszonyítási rendszerét akartuk érzékeltetni. Azt az élet-helyzetet, amelyben Magyarország a viszonyítási pont. A tanulmányi céllal Magyarországra érkezők ugyanis épp emiatt találják magukat döntési helyzetben.